

УДК 658.155.012

ТРУСОВА Н.В., докторант

Науковий керівник – **ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я.**, д-р екон. наук, професор, академік НААН України
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

МОДЕЛЮВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті у результаті дослідження розглянуто методичні підходи комплексного оцінювання рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Виділено зовнішні та внутрішні фактори впливу на рівень фінансового потенціалу, що дозволило виокремити найважливіші та найдієвіші інструменти його формування в часовому періоді. Встановлено, що інтегральна оцінка рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств залежить від ступеня відповідності складників потенціалу стратегічним фінансовим цілям і завданням, що проявляється в межах господарської ланки і безпосередньо пов'язано з функціонуванням та розвитком сільського господарства. Запропонована методика бальної оцінки комплексної величини рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств, яка базується на методиці динамічної рейтингової оцінки з використанням інтегрального показника.

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансова діяльність, сільськогосподарські підприємства, інтегральний показник, еталонне підприємство.

Постановка проблеми. Єдиним критерієм стану захищеності фінансових інтересів суб'єкта аграрної сфери, що тотожне стійкості та стабільності, є фінансовий потенціал. Проте констатація такого стану суб'єкта фінансового потенціалу неможлива без системи показників, значення яких дозволяють зробити відповідні висновки. Оцінка фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств повинна відображати стабільність функціонування та можливості поліпшення їх фінансового забезпечення й сільського господарства в цілому, констатувати відсутність чи наявність ризиків та здатність до їх передбачення, з огляду на що прийнятними критеріями фінансового потенціалу можуть бути структура фінансових ресурсів, яка відповідає вимогам ефективного господарювання, наявність прибуткового виробничого потенціалу, пропорційна відповідність джерел фінансових ресурсів економічно обґрунтованим параметрам фінансування, дотримання ресурсного рівня фінансового потенціалу згідно з міжнародними стандартами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням багаторівневої оцінки фінансового потенціалу суб'єктів господарювання з визначенням рівня захищеності фінансових інтересів усіх ланок фінансових відносин, а також критеріїв фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та їх соціально-економічного розвитку приділена значна увага у працях вітчизняних та закордонних вчених: О.Ф. Балацького, В.Г. Бороноса, О.Є. Гудзь, О.В. Гривківської, Ж. Г. Голодової, І.М. Залісько, К.В. Іоненко, Дж. Форрестер, П.А. Стецюка, В. Т. Шлемко та ін. Проте питання, які вимагають комплексного підходу до оцінки стану фінансового потенціалу підприємств сільського господарства, вивчені недостатньо.

Мета і завдання дослідження – розробка моделі комплексної оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств та визначення факторів впливу на його рівень.

Матеріал і методика досліджень. Застосування інтегрального підходу оцінки рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств під впливом ризикоформуючих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, в теорії й практиці носять дещо фрагментальний і вибіркового характеру, залишаючи їх такими, що потребують уточнення із теоретичного і методологічного боку та виявлення найбільш характерних специфічних особливостей для сільського господарства.

Результати досліджень та їх обговорення. Дослідження функціонування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах свідчить про їх істотні особливості порівняно з підприємствами інших галузей народного господарства, що впливає на рівень фінансового потенціалу [10]. Розуміти та враховувати ці особливості необхідно для того, щоб у процесі фінансової діяльності не допустити прийняття необачних фінансових рішень, які матимуть негативний вплив на сферу матеріального виробництва та будуть суперечити її природі [4, с. 10, 26-28].

Оцінювання рівня фінансового потенціалу, визначення основних факторів впливу на нього дозволило виділити найважливіші та найдієвіші інструменти формування фінансового потенціалу

в часовому періоді. На рис. 1 наведено авторську класифікацію зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на рівень фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Виходячи з цієї інформації, легше буде визначити, які дієві інструменти викличуть пряму реакцію, а які дадуть значно менший резонанс. Фактори прямого впливу володіють значно меншим часовим лагом дії порівняно з опосередкованими. Відповідно оперативні дії щодо формування фінансового потенціалу знаходяться в тіснішому взаємозв'язку з факторами прямого впливу. Натомість розробка стратегічних заходів багато в чому пов'язана із факторами опосередкованого впливу, що передбачає розробку системи прийняття і реалізації фінансових рішень, спрямованих на формування і ефективний розподіл фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

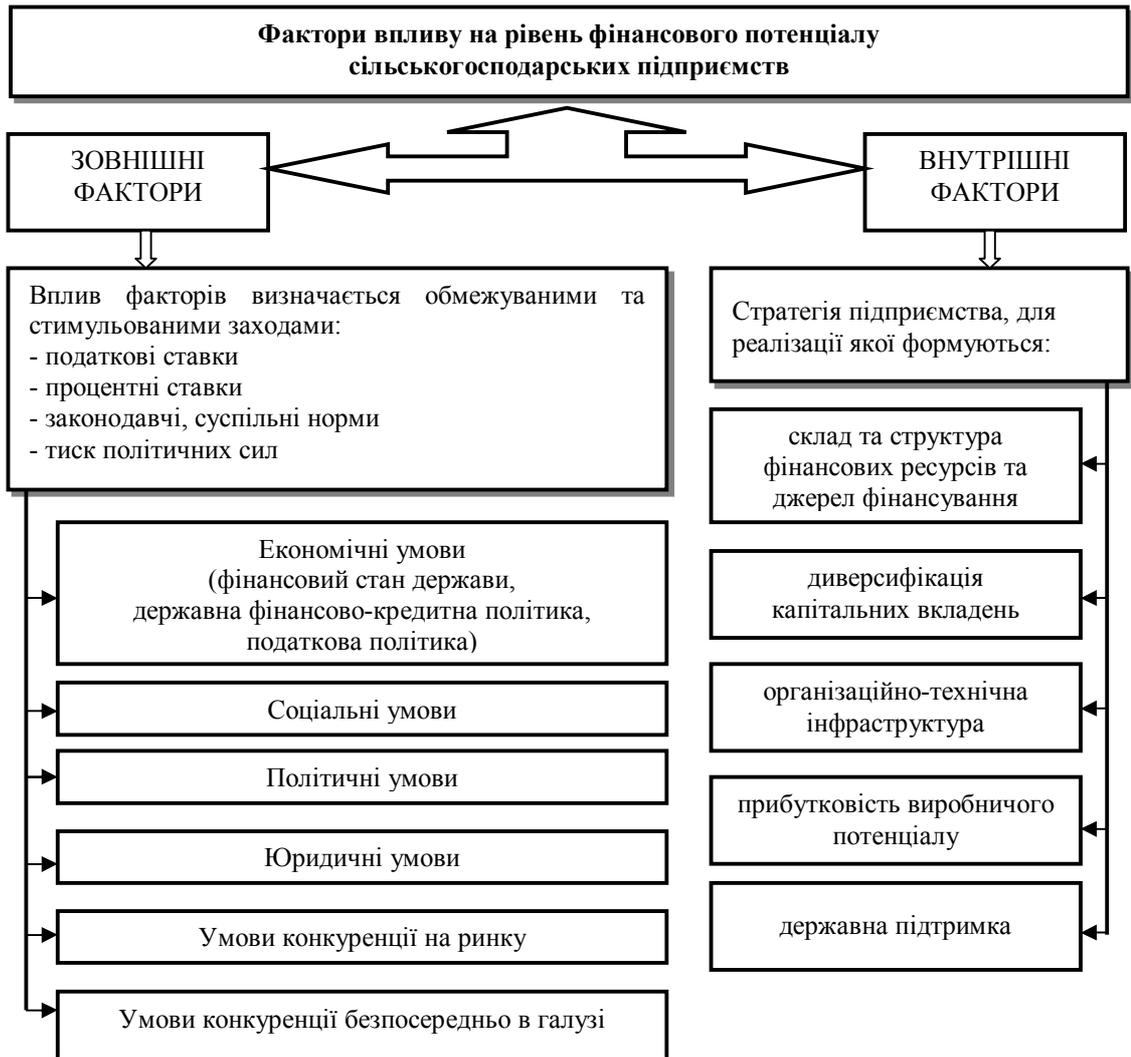

Рисунок 1. Фактори впливу на рівень фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств*

* удосконалення автора на основі [2, с. 22; 8, с. 194; 10, 62-63]

Дослідження фінансового потенціалу підприємств показало наявність кількох підходів до його оцінки. Визнаним є підхід до оцінки рівня фінансового потенціалу підприємств, який ґрунтується на «мінімумі сукупного збитку». Його прихильниками є Б. Вишнівська, В. Шликов, які попри існування кількох цілей функціонування підприємств основною називають саме цю за умови мінімальних витрат джерел формування фінансових ресурсів [1, с. 58; 9, с. 62].

Інтегральна оцінка рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств залежить від ступеня відповідності складників потенціалу стратегічним фінансовим цілям і завданням, що проявляється в межах господарської ланки і безпосередньо пов'язана з функціонуванням та

розвитком сільського господарства [12]. При цьому збільшуються ризик (невизначеність) і ціна прийняття фінансових рішень. Для їх зменшення необхідною є розробка системи фінансових індикаторів, які дозволяють через спостереження виявити проблемні аспекти на ранніх стадіях прояву, і розробити заходи їх усунення та зниження втрат [3, с. 36-38].

М.Г. Оробчук та О.М. Марченко пропонують оцінювати рівень фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств за такими показниками: індекси росту обсягів реалізації сільськогосподарської продукції, показники рентабельності, середньорічний коефіцієнт автономії, частка довгострокових кредитів у загальній сумі залучених джерел фінансування, частка дебіторської заборгованості у структурі обігових коштів, коефіцієнти оборотності, платоспроможності та коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей [8, с. 193].

Нами запропоновано методика розрахунку рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств, яку, на нашу думку, можна вважати комплексною величиною його інтегрального показника, що розраховується за формулою:

$$Y_{\Phi\Pi\Pi} = Y_{ef} + Y_{pf} + Y_{da} + Y_{rs} + Y_{ip}, \quad (1)$$

де $Y_{\Phi\Pi\Pi}$ – інтегральний показник фінансового потенціалу підприємства, бали;

Y_{ef} – комплексний показник оцінки ефективності управління, бали (розраховується з урахуванням показників: рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, загальної рентабельності продажу з валового прибутку, рентабельності продукції);

Y_{pf} – комплексний показник оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, бали (цей комплексний показник розраховується на основі таких показників: коефіцієнта поточної ліквідності, коефіцієнта абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей, коефіцієнта забезпечення власними обіговими коштами, коефіцієнта маневреності власного капіталу);

Y_{da} – комплексний показник оцінки ділової активності, бали (формується з урахуванням показників оборотності активів, основних засобів, запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів, власного капіталу);

Y_{rs} – комплексний показник оцінки ринкової стійкості, бали (включає коефіцієнт автономії, фінансового ризику, маневреності оборотних активів, мобільності та індекс постійного активу);

Y_{ip} – комплексний показник оцінки інвестиційної привабливості, бали (формується з врахуванням показників: коефіцієнта чистої виручки, показника чистого прибутку на акцію, коефіцієнта реінвестування прибутку, коефіцієнта стійкого економічного росту, показника маржі прибутку). За нормативного значення використовується середньогалузевий показник, який дозволяє оцінити стан підприємства порівняно із середніми показниками по галузі.

Комплексні показники ($Y_{ef}, Y_{pf}, Y_{da}, Y_{rs}, Y_{ip}$) для визначення рівня фінансового потенціалу розраховуються методом динамічної рейтингової оцінки. Для цього на практиці за вибору бази відліку рейтингової оцінки вводять таке поняття як «еталонне підприємство», яке має показники, відповідні нормативним мінімальним значенням ефективності діяльності підприємства.

У загальному вигляді методика визначення комплексного показника оцінки за окремими складовими фінансового потенціалу підприємства за допомогою рейтингового числа виглядає наступним чином:

$$Y = \sum_{i=1}^N \frac{1}{N \times P_i} \times K_i, \quad (2)$$

де Y – комплексний показник за кожною складовою фінансового потенціалу підприємства;

N – кількість показників, використовуваних для оцінки рівня фінансового потенціалу підприємств за кожною складовою;

P_i – нормативний рівень для i -го коефіцієнта;

K_i – коефіцієнт i -го комплексного показника.

Таким чином, за повної відповідності значень коефіцієнтів їх нормативним значенням, рейтинг «еталонного підприємства» за кожною складовою фінансового потенціалу підприємства буде дорівнювати 1, а інтегральний показник $Y_{\Phi\Pi\Pi} = 5$. Розрахунок комплексного показника для конкретного підприємства за кілька періодів ($Y_{\text{звіт}}, Y_{\text{мин}}$) здійснюється підстановкою

відповідних значень показників у формулу розрахунку інтегрального показника. При цьому рівень зміни (U) стійкості фінансового стану підприємства буде розраховуватися за формулою:

$$U = \frac{Y_{звіт}}{Y_{мін}} \quad (3)$$

Оцінити стійкий стан підприємства (S), що аналізується порівняно із середнім по галузі, можна наступним чином:

$$S = Y_{ФППзвіт} - 5. \quad (4)$$

Позитивне значення S означає стійкий стан, аніж у середньому по галузі рівня фінансового потенціалу певного підприємства, негативне значення S – нестійкий (кризовий) стан.

Висновки. У контексті запропонованої нами методики бальної оцінки фінансового потенціалу на мікрорівні та факторів його формування, особливу увагу слід приділити налагодженню ефективних умов господарювання сільськогосподарських підприємств та регулюванню системи фінансового забезпечення. Зважаючи на важливість та необхідність інвестиційної спрямованості сільського господарства в умовах трансформації ринку, питання формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств набуває особливого значення, що передбачає необхідність обґрунтування форм і методів його прогнозування як ефективного інструмента підвищення рівня захищеності фінансових інтересів усіх ланок фінансових відносин підприємства під впливом змін економічного простору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітлінський В. В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В. В. Вітлінський // *Фінанси України*. – 2003. – № 3. – С. 3–9.
2. Голодова Ж.Г. Формирование и управление финансовым потенциалом региона в целях обеспечения его экономического роста [Текст]: автореф. дис. д-ра экон. наук / Ж.Г. Голодова – Москва, 2010. – 44 с.
3. Гривківська О.В. Кластерний аналіз як інструмент стабільного розвитку підприємств / О.В. Гривківська // *Науково-технічна інформація*. – 2010. – № 3(49). – С. 30–38.
4. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: Моногр. / О. Є. Гудзь. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
5. Городецький А. Вопросы финансового потенциала экономики Украины / А. Городецький // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»* – 2014. – Вип. № 6. – С. 44–50.
6. Забробский В. А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем / В. А. Забробский, Н. А. Кизим – Х.: Бизнес-Информ, 2000. – 108 с.
7. Кісіль М. І. Методичні підходи до аналізу фінансово-господарського стану сільськогосподарських підприємств / М. І. Кісіль, К. А. Приб // *Розділ 4.4.*, С. 107–134 // *Організація фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств Запорізької області: Практик. посібник* / Ред. Дем'яненко М. Я. – Запоріжжя: Дике Поле, 2001. – 522 с.
8. Оробчук М. Г. Оцінка рівня фінансового потенціалу підприємств молочної промисловості Львівської області / М. Г. Оробчук, О. М. Марченко // *Наук. вісн. НАУ*. – 2009. – Вип. 115. – С. 192–196.
9. Трусова Н.В. Фінансовий аналіз підприємства: теорія та практика: навч. пос. / Н.В. Трусова. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. – 392 с.
10. Шлыков В. Экономический потенциал предприятия / В. Шлыков // *Рес., информ., снабж., конкур.* – 1997. – № 6. – С. 61–63.
11. *Agro-industries for Development* / Da Silva, C., Baker, D., et al. – (2009). CABI. Oxfordshire, UK.
12. European Microfinance Platform (2011). *How to Support Value Chain Finance in a Smart Way*. Policy Statement of the Action Group on Rural Outreach and Innovation Action Group. Luxembourg.

REFERENCES

1. Vitlins'kyy V.V. Kontseptual'ni zasady ryzkolohiyi u finansoviy diyal'nosti / V.V. Vitlins'kyy // *Finansy Ukrayiny*. – 2003. – № 3. – С. 3–9.
2. Holodova ZH.H. Formyrovanye y upravlenye fynansovym potentsya-lom rehyona v tselyakh obespechenyya eho ékonomycheskoho rosta [Tekst]: avtoref. dys. dokt. ékon. nauk / ZH.H. Holodova – Moskva, 2010. – 44 s.
3. Hryvkivs'ka O.V. Klasternyy analiz yak instrument stabil'noho rozvytku pidpryyemstv / O.V. Hryvkivs'ka // *Naukovo-tekhnichna informatsiya*. – 2010. – № 3(49). – С. 30–38.
4. Gudz' O.YE. Finansovi resursy sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv. Monohr. / O.YE. Gudz'. – K.:NNTS IAE, 2007. – 578 s.
5. Horodetskyy A. Voprosy fynansovoho potentsyala ékonomyky Ukray-ny / A. Horodetskyy // *Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»* – 2014. – Vypusk № 6. – С. 44–50.
6. Zabrobskyy V.A. Dyahnostyka fynansovoy ustoychivosti funktsyonyrovanyya proyzvodstvenno-ékonomycheskykh system / V.A. Zabrobskyy, N.A. Kyzym – KH.: Byznes-Ynform, 2000. – 108 s.
7. Kisil' M.I. Metodychni pidkhody do analizu finansovo-hospodars'koho stanu sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv / M.I. Kisil', K.A. Prib // *Rozdil 4.4.*, S. 107 – 134// *Orhanizatsiya finansovoho ozdorovlennya sil's'-kohospodars'kykh pidpryyemstv Zaporiz'koyi oblasti: Prakt. posibnyk* / Red. Dem'yanenko M. YA. – Zaporizhzhya: Dyke Pole, 2001. – 522 s.

8. Orobchuk M.H. Otsinka rivnya finansovoho potentsialu pidpryyemstv molochnoyi promyslovosti L'vivs'koyi oblasti / M. H. Orobchuk, O. M. Marchenko // *Nauk. visn. NAU.* – 2009. – Вип. 115. – S. 192–196.
9. Trusova N.V. Finansovyy analiz pidpryyemstva: teoriya ta praktyka. Navchal'nyy posibnyk / N.V. Trusova. – Melitopol': TOV «Vydavnychy budynok MMD», 2012. – 392 s.
10. Shlykov V. Ekonomycheskyy potentsyal predpryyatyya / V. Shlykov // *Res., ynform., snabzh., konkur.* – 1997. – № 6. – S. 61–63.
11. *Agro-industries for Development* / Da Silva, C., Baker, D., et al. – (2009).CABI. Oxfordshire, UK.
12. European Microfinance Platform (2011). *How to Support Value Chain Finance in a Smart Way*. Policy Statement of the Action Group on Rural Outreach and Innovation Action Group. Luxembourg.

Моделирование комплексной оценки финансового потенциала сельскохозяйственных предприятий

Н.В. Трусова

В статье в результате исследования рассмотрены методические подходы комплексного оценивания уровня финансового потенциала сельскохозяйственных предприятий. Выделены внешние и внутренние факторы влияния на уровень финансового потенциала, что позволило отделить важнейшие и самые действенные инструменты его формирования во временном периоде. Установлено, что интегральная оценка уровня финансового потенциала сельскохозяйственных предприятий зависит от степени соответствия составляющих потенциала стратегическим финансовым целям и задачам, которые проявляются в пределах хозяйственного звена и непосредственно связаны с функционированием и развитием сельского хозяйства. Предложена методика балльной оценки комплексной величины уровня финансового потенциала сельскохозяйственных предприятий, которая базируется на методике динамической рейтинговой оценки с использованием интегрального показателя.

Ключевые слова: финансовый потенциал, финансовая деятельность, сельскохозяйственные предприятия, интегральный показатель, эталонное предприятие.

Надійшла 27.10.2014 р.